

המוזיאון לאמנות רוסית ע"ש מריה ומיכאל צטלין, רמת-גן

משה גמבורד יבגניה גמבורד

ציורים ורישומים
1950-1920

МОИСЕЙ ГАМБУРД ЕВГЕНИЯ ГАМБУРД

**Живопись и рисунки
1920–1950**

Музей русского искусства им. Марии и Михаила Цетлиных,
Рамат-Ган (Израиль)

Муниципалитет
Рамат-Гана

Музей русского искусства
им. Марии и Михаила Цетлиных

Моисей Гамбурд Евгения Гамбурд

Живопись и рисунки.

1920-1950

Открытие: июнь 2014

Музей

Главный куратор и художественный директор:

Меир Аронсон

Куратор: Леся Войскун

Отдел экскурсий: Керен Даллах

Администрация: Габи Даон

Выставка

Производство: Леся Войскун, Офед Аврамовский

Каталог

Составитель: Мириам Гамбурд

Дизайн и верстка: Полина Адамова

Редактор: Лена Драгицкая

Перевод текста на иврит: Дина Маркон

Перевод текста на английский: Сергей Макаров

Редактор текста на английском: Шарон Асаф

Печать: Бейт Нелли Медиа

Благодарим Мириам Гамбурд за сотрудничество,
всестороннюю помощь в осуществлении этой выставки
и предоставленные работы. Благодарим также Михаила Гробмана,
Маргариту Женину и Владимира Горнштейна,
Симону Курц-Копачеву за предоставленные для выставки работы.

Размеры даны в см: высота x ширина

© Музей русского искусства
им. Марии и Михаила Цетлиных
Рамат-Ган (Израиль)
E-mail: nzmuseum@yahoo.com

На титульном листе:

משה גמבורד

דיוקן אשתו של האמן, 1937-1938

16X13.5 על נייר, עפרון רך

אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд

Портрет жены. 1937–1938

Бумага, мягкий карандаш. 13,5X16

Собр. Мириам Гамбурд, Тель-Авив

Moisey Gamburd

Portrait of the Artist's Wife, 1937–1938

Soft pencil on paper, 16X13.5

Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

Иногда случай – лучшее, что бывает

Меир Аронсон, весна 2014

На встрече в доме Мириам Гамбурд на ул. Алленби по поводу подготовки ее выставки в Музее израильского искусства в Рамат-Гане мы говорили с ней также о вещах, которые не были напрямую связаны с выставкой. Это был своего рода общий разговор по случаю знакомства. Мириам рассказала мне с большой любовью о своих родителях: Моисее и Евгении Гамбурд – двух художниках, которые работали, каждый в своем жанре, на своей родине Молдове. Она рассказала, что ее отец был признан там народным художником. «Народный художник» – термин, неизвестный в Израиле, однако выяснилось, что в Молдове народными называют самых значительных художников. Мириам рассказала, что на доме, где они жили, висит мемориальная доска как выражение признания художника.

Так, в небольшой квартире в Тель-Авиве, на старой улице, чье прошлое было блестящим, очень далеко от Молдовы, открылись мне хранилища искусства: Мириам, современного израильского художника, и собрание произведений ее родителей. Во время беседы Мириам начала показывать фотографии и картины родителей. Она одновременно была полна гордости и грусти. Почти как само собой разумеющееся, я спросил, есть ли у нее достаточно материала для их выставки. «Да», – ответила она с радостью.

И место – Музей русского искусства им. Цетлиных – и время подходили для этой выставки. Так родилась идея выставки Моисея и Евгении Гамбурд как историческое дополнение к выставке их дочери Мириам Гамбурд, которая проходит сейчас в Музее израильского искусства. Этой экспозицией Музей русского искусства выполняет свое предназначение представлять искусство бывшего Советского Союза и параллельно показывать работы художников, приехавших оттуда.

В тексте, который сопровождает экспозицию Мириам Гамбурд, я написал, что она росла в доме, где ее окружало искусство, и поэтому ее будущее было почти предопределено. Только когда мы видим произведения ее родителей, понимаем, что иногда отсутствие выбора – это замечательное обстоятельство.

Пользуюсь случаем поблагодарить сотрудников музея за работу. Особая благодарность куратору Лесе Войскун и Одеду Аврамовскому за помощь в осуществлении выставки. Особая признательность Моше Реваху, ответственному за музеи в муниципалитете, и Исраэлю Зингеру, мэру города, за поддержку культуры и искусства в Рамат-Гане.

«Тихое искусство» Моисея Гамбурда и Евгении Гамбурда Живопись и рисунки 1920–1950-х гг.

Леся Войскун

ВСТУПЛЕНИЕ

Моисей (Макс) Гамбурд (1903–1954) – один из ведущих художников академического направления и классик молдавского искусства, и его жена Евгения Гамбурд (урожд. Гольденберг; 1913–1956) – талантливый живописец, театральный и кинохудожник, были уроженцами Бессарабии. Оба получили основы рисунка и живописи в Кишиневском художественном училище. Моисей затем продолжил обучение в Королевской академии изящных искусств в Брюсселе (1925–1930) на курсе бельгийского художника-символиста Константа Монтальда (Constant Montald; 1862–1944), учителя Рене Магритта. Евгения завершила образование в Академии художеств в Бухаресте (1934–1936) у известного румынского художника-постимпрессиониста Жана Александру Стериادي (Jean Alexandru Steriadi; 1880–1956).

По окончании Академий и Моисей, и Евгения побывали во Франции. Моисей дважды, в 1929 и в 1935 гг., приезжал в Палестину (несколько созданных там работ находятся сейчас в коллекции ГТГ). Поженились они в 1938 г. в Бухаресте. Летом 1940 г., после аннексии Бессарабии Советским Союзом, Гамбурд вернулись на родину, в Кишинев. Моисей начал преподавать в Республиканском художественном училище и стал одним из организаторов Союза художников Молдовы, в который вошла и Евгения.

Их работы экспонировались в художественных Салонах Бессарабского общества изящных искусств в Кишиневе и на выставках Официального салона в Бухаресте. Персональные выставки Моисея прошли в 1934, 1940 и 1954 гг. в Кишиневе и Бухаресте. В 1993 г. была устроена ретроспективная выставка к 90-летию со дня рождения художника в Национальном художественном музее Молдовы, а десять лет спустя, в 2003 г., там же – совместная ретроспективная выставка Моисея и Евгении Гамбурд. В 1984 г. рисунки М. Гамбурда экспонировались в иерусалимской галерее «Нора», о которых критик Меир Ронен писал, что «они поразительны и являют нам подлинного мастера современной академической традиции, мастера портретов и монументалиста»¹.

Произведения М. и Е. Гамбурд хранятся в собрании Национального художественного музея Молдовы и в Национальном архиве Молдовы в Кишиневе, в Национальном художественном музее Румынии в

מוֹשֶׁה גַּמְבוּרְד וְיֶזְגִינְיָה גַּמְבוּרְד, בּוֹקֶרֶשֶׁט, 1937,
אָרְכִיבּוֹן מִרְיָם גַּמְבוּרְד, תֵּל אָבִיב

Моисей Гамбурд и Евгения Гамбурд
Бухарест. 1937. Архив Мириам Гамбурд.
Тель-Авив

Eugenia Gamburd and Moisey Gamburd.
Bucharest, 1937, Miriam Gamburd's Archive.
Tel Aviv

¹ Meir Ronnen, "A Lost Master", *Jerusalem Post*, November 30, 1984.

ליד בית הוריו של משה גמבורד, כפר נימורני, 1938
ארכיון מרים גמבורד, תל אביב

Около дома семьи Гамбурд
Село Ниморены. 1938
Архив Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Outside the Gamburd home,
Nimoreni, 1938,
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

Бухаресте, в Государственной Третьяковской галерее в Москве, в частных коллекциях в разных странах мира.

На выставке в Музее русского искусства им. Цетлиных представлено в основном камерное творчество М. и Е. Гамбурд: рисунки и живопись второй половины 1920 – начала 1950-х гг. из собрания их дочери Мириам Гамбурд, известного израильского скульптора, а также из коллекции Михаила Гробмана, художника и коллекционера, и других частных израильских собраний.

До войны Моисей и Евгения Гамбурд жили между Кишиневом и Бухарестом, и их творчество являлось частью западной культуры. После аннексии Бессарабии они оказались за советским «железным занавесом», где единственным заказчиком было государство. Чтобы выставлять свои работы и просто выжить, Моисей вынужден был идти на компромисс, создавая ангажированные полотна, и лишь в рисунках и живописи «не для показа» оставался самим собой. Вероятно, эта раздвоенность стала одной из причин его трагического конца. Живописные работы Евгении не

יבגניא גמבורד (?)

אישה במטפחת, תחילת שנות ה-1930

שמן על בד, 51X40,3

אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Евгения Гамбург (?)

Портрет женщины в косынке. Нач. 1930-х

Холст, масло. 51X40,3

Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Eugenia Gamburd (?)

Woman in a Kerchief, early 1930s

Oil on canvas, 51X40.3

Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

יבניה גמבורד
מבצר סורוקי, מולדובה, 1944
גואש על קרטון, 37.3X48.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Евгения Гамбурд
Сорокская крепость. Молдова. 1944
Картон, гуашь. 37,3X48,5
Собр. Мириам Гамбурд, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Soroki Fortress, Moldova, 1944
Gouache on cardboard, 37.3X48.5
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

получили официального признания при ее жизни, не вписываясь в жесткие рамки соцреализма. Большинство представленных на выставке рисунков и картин обоих художников можно отнести к категории «тихого искусства». Это неформальное направление появилось еще в начале 1930-х годов внутри сталинской визуальной культуры, которая не была гомогенной, как традиционно принято считать. К кругу «тихого искусства» принадлежали камерные работы «без идеологии», в которых решались чисто эстетические задачи и которые противостояли помпезным формам «барокко и неоклассицизма тоталитаризма». Стилистически они оставались в рамках реализма, но при жесткой цензуре официального искусства малейшая деформация изображения, элементы примитивизма, этюдность, декоративизм были поводом для обвинения художников в «формализме» и «игнорировании традиций реалистического искусства». Сейчас, по прошествии времени, именно эти камерные вещи в творчестве обоих художников представляются наиболее интересными в художественном отношении.

יבגניה גמבורד

נוף עם פרה לבנה, מולדובה, סוף שנות ה-1940

גודש על קרטון, 34.7X60

אוסף מיכאל גרובמן, תל אביב

Eugenia Gamburd

Пейзаж с белой коровой. Молдова. Кон. 1940-х

Картон, гуашь. 34,7X 60

Собр. Михаила Гробмана. Тель-Авив

Eugenia Gamburd

Landscape with White Cow

Moldova, end of the 1940s

Gouache on cardboard, 34.7X60

Collection of Michael Grobman, Tel Aviv

יבגניה גמבורד

גדישים, מולדובה, סוף שנות ה-1940

גודש על קרטון, 28.5X40

אוסף מיכאל גרובמן, תל אביב

Евгения Гамбург

Стога. Молдова. Кон. 1940-х

Картон, гуашь. 28,5X40

Собр. Михаила Гробмана. Тель-Авив

Eugenia Gamburd

Haystacks, Moldova, end of the 1940s

Gouache on cardboard, 28.5X40

Collection of Michael Grobman, Tel Aviv

יבגניא גאמבורד
 שוק, מולדובה, 1944
 גואש על קארטון, 20X31.6
 אוסף מרים גאמבורד, תל אביב

Евгения Гамбург
Базарчик. Молдова. 1944
 Картон, гуашь. 20X31,6
 Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
Small Market, Moldova, 1944
 Gouache on cardboard, 20X31.6
 Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

יבגניא גאמבורד
 שוק, פרות, מולדובה, 1944
 גואש על קארטון, 20X31.6
 אוסף מרים גאמבורד, תל אביב

Евгения Гамбург
Базарчик. Коровы. Молдова. 1944
 Картон, гуашь. 20X31,6
 Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
Small Market, Cows, Moldova, 1944
 Gouache on cardboard, 20X31.6
 Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

יבגניא גאמבורד
 קעגה הכפר, מולדובה, סוף שנות ה-1940
 גואש על קרטון, 28.5X42
 אוסף מיכאל גרובמן, תל אביב

Евгения Гамбург
Окраина села. Молдова. Кон. 1940-х
 Картон, гуашь. 28,5X42
 Собр. Михаила Гробмана. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
Outskirts of Village, Moldova, end of the 1940s
 Gouache on cardboard, 28.5X42
 Collection of Michael Grobman, Tel Aviv

יבגניא גאמבורד
 גבעות מולדובה, סוף שנות ה-1940
 גואש על נייר, 36.2X54
 אוסף מרים גאמבורד, תל אביב

Евгения Гамбург
Холмы Молдавии. Кон. 1940-х
 Бумага, гуашь. 36,2X54
 Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
Hills of Moldova, end of the 1940s
 Gouache on paper, 36.2X54
 Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

МОИСЕЙ ГАМБУРД

Значительную часть экспозиции Моисея Гамбурда занимают рисунки. Они интересны тем, что передают процесс, рождение и эволюцию замысла, непосредственное впечатление художника. На выставке экспонируются рисунки Гамбурда бельгийского периода второй половины 1920-х гг., которые чудом сохранились в папке, оставленной им во время войны у знакомых в Кишиневе. В Брюссельской Академии Гамбурд прошел все этапы академической системы рисования: копирование произведений старых мастеров, рисование со статуй и слепков и, наконец, этюды с живой натуры. Именно на занятиях рисования с натуры в академическом классе запечатлел Макса Гамбурда его одноклассник Эдмон Делеклюз (Edmond Delescluz), в будущем известный театральный дизайнер и гравер, на двух своих шаржах 1926 года.

Гамбурд тяготел к рисунку «от внутренней формы» и моделировал объемы, как скульптор. Он использовал уголь и графитный карандаш, с их возможностями широкой мягкой линии, которая обладает пластическим объемным характером. Рисунки обнаженной натуры впоследствии находили творческое применение. Как отмечает Людмила Тома, автор монографии о Гамбурде, «рисунок и пластика навсегда останутся важнейшими компонентами его художественной системы»².

Реминисценции голландской, немецкой и бельгийской живописи и графики проявились и в экспрессивных, почти скульптурных портретах углем матери и отца, выполненных в середине 1930-х годов, уже после учебы в Академии, и в картине «Семья» (1937, первоначальный вариант) – одной из немногих сохранившихся довоенных фигуративных композиций Гамбурда. Небольшая по размеру работа обладает качествами монументальной живописи. В самом мотиве картины присутствует коннотация с архетипом «Святого семейства». Образ матери с ребенком напоминает иконографию мадонны: по типу ее одеяния, самой позе с мягким наклоном головы и жесту рук, по отрешенному, погруженному в себя взгляду. Художник переводит изображение на символический уровень через тонально-цветовое обобщение и силуэтно-плоскостное изображение фигур, убирая жанровые детали.

Выставка в Музее им. Цетлиных открывает М. Гамбурда как мастера живописных и графических портретов. Он оставил для истории целую галерею портретов деятелей молдавской культуры. Все они были друзьями семьи Гамбурд. Среди них – журналистка Эсфирь Курц, поэт Ливиу Деляну³, художник Михай Греку, певица Мария Тоток, скрипач Оскар Дайн⁴, пианистка Татьяна Думитреску

מוֹשֶׁה גַּמְבוּרְד, 1925, הארכיון הלאומי של רפובליקה מולדובה, קישינב

Моисей Гамбурд. Фото. 1925. Национальный архив республики Молдова. Кишинев

Moisey Gamburd, photo, 1925, National Archive of the Republic of Moldova, Chisinau

יבגניה גמבורד, 1938, ארכיון מרים גמבורד, תל אביב

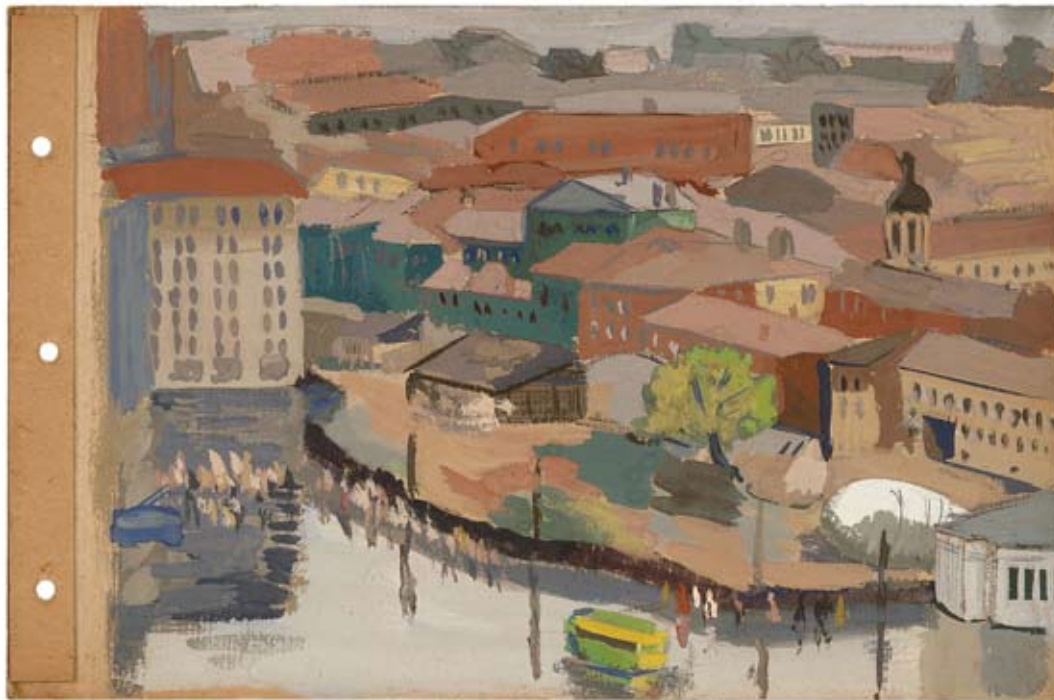
Евгения Гамбурд Фото. 1938
Архив Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Eugenia Gamburd, photo, 1938
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

² Ludmila Toma, "Moisey Gamburd", Tel Aviv: Kal Press, 1998, 147. [English, Moldavian, Russian]

³ Ливиу Деляну (Делеану, псевдоним; наст. имя Липа Самуилович Клигман; 1911–1967) – молдавский и румынский поэт. До 1940 г. работал в Бухаресте. Основал собственный журнал «Prospect» («Перспектива: литературный симптом») – одно из первых модернистских периодических изданий Румынии. Классик послевоенной молдавской литературы.

⁴ Оскар Дайн (1912–1984) – скрипач и педагог, учился в Брюсселе, Праге, Париже, Киеве и Бухаресте, специализировался у Альфреда Дюбуа и Джордже Энеску. Прославился блистательной игрой в молдавском джаз-оркестре в качестве солиста и первой скрипки молдавского филармонического оркестра. Исполнил роль еврея-скрипача в фильме Эмиля Лотяну «Ждите нас на рассвете» (1963).

(Клейман). Часть графических портретов – лишь беглые зарисовки, род импровизации. Их отличает «легкое дыхание» исполнения, сознательная незаконченность и та степень обобщенности, которая делает рисунки типичными для эпохи.

Одной из постоянных моделей М. Гамбурда стала его жена Евгения. Кажется, он старался запечатлеть в рисунках и живописи каждый миг ее существования. Одним из лучших представляется «Портрет Евгении в черной шляпе» (1938), написанный в год их свадьбы. Это род интимного портрета, выражающего доверительные отношения между художником и моделью. Мягкие полутона передают и нежную красоту лица, и обаяние и женственность, и изящество и благородство образа. Неуловимые нюансы – переданный легкими лессировками румянец, пробивающийся сквозь смуглоту щек, взгляд больших черных глаз – раскрывают сдержанную натуру.

Историю создания живописного «Портрета Регины Зильбер» (1939), родной сестры жены художника, пианистки, выпускницы Бухарестской консерватории, Мириам Гамбурд описывает в одном из своих рассказов: «Она жила с мужем во Франции и каждый год навещала родителей в Кишиневе. Последний визит выпал на август 1939 года. Младшая сестра Евгения (моя мама) и мой отец при-

יבנה גמבורד
מוֹתוֹךְ הַסֵּדֶרָה "מוֹסְקוּבָה", 1944–1943
גוֹאֵשׁ עַל קָרְטוֹן, 20X31.6
אוֹסֶף מֵרִים גַּמְבוּרְד, תֵּל אָבִיב

Евгения Гамбурд
Из серии «**Москва**», 1943–1944
Картон, гуашь. 20X31,6
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
From the series "**Moscow**," 1943–1944
Gouache on cardboard, 20X31.6
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

יבנה גמבורד
מוֹתוֹךְ הַסֵּדֶרָה "מוֹסְקוּבָה", 1943
גוֹאֵשׁ עַל קָרְטוֹן, 29.5X20.3
אוֹסֶף מֵרִים גַּמְבוּרְד, תֵּל אָבִיב

Евгения Гамбурд
Исторический музей. Из серии «**Москва**». 1943
Картон, гуашь. 20,3X29,5
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
Historical Museum. From the series "**Moscow**," 1943
Gouache on cardboard, 20.3 X29.5
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

יבגניה גמבורד
מראה של כיכר סוורדלוב (כיכר התיאטרון)
מתוך הסדרה "מוסקבה", 1944
גוаш על קרטון, 42X30.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Евгения Гамбурд
Вид на площадь Свердлова
(Театральная площадь; вариант)
Из серии «Москва». 1944
Картон, гуашь. 30,5X42
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
View of the Sverdlov Square
(Theatrical Square; variant)
From the series "Moscow," 1944
Gouache on cardboard, 30.5 X42
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

ехали из Бухареста, чтобы провести с ней этот месяц. Сестры были молоды, счастливы и, конечно, не могли предположить, что им никогда больше не суждено увидеться. Моисей торопился с портретом. Приближение войны с каждым днем становилось все ощутимей. Когда работа была закончена, он снял едва просохший холст с подрамника, свернул его в рулон и подарил свояченице»⁵.

Образ юной, «безупречно элегантной» женщины «очищен» от всего случайного, мимолетного. Типологически работа напоминает портреты раннего Возрождения, где модель изображена на нейтральном фоне, погрудно, в трехчетвертном повороте, и объем моделирован светотенью. Художник выявляет пластическое достоинство позы, непринужденность осанки, сочетающиеся с тонкостью и сдержанностью психологического характера модели.

После войны, с установлением советской власти, молдавских художников обязали работать по образцам реалистического искусства передвижников второй половины XIX века. В этом стиле написаны живописные работы М. Гамбурда второй половины 1940 – нач. 1950-х гг.: «Девочка с кув-

5 Цит. по: Мириам Гамбурд. Семейный альбом. Это было в родном Кишиневе ... <http://www.dorledor.info/node/7553>

шином», «Девочка с букетом подсолнухов», портрет-картина «В поле» (все – 1946), «Портрет Маргариты» (1948), «Портрет Любви Жениной» (1950). В этой группе выделяется «Портрет Эсфири Курц» (1952–53) своим этюдным характером, свободной импрессионистической живописной манерой, светлой солнечной палитрой цветов, ощущением мимолетности, незавершенности момента и каким-то весенним настроением.

Евгения Гамбурд

В отличие от мужа, Евгения Гамбурд тяготела к пейзажному жанру. Ее живописные работы не были по-настоящему оценены в свое время. Молдавская критика порицала художницу за излишний «формалистический груз» и «тяготение к декоративному и даже несколько условному трактованию природы» и видела в этом «ее основной недостаток»⁶. Между тем именно эти «негромкие» произведения выдержали испытание временем, которое обернуло «недостатки» в достоинства. К ним относятся пейзажи Молдовы и одна из лучших работ Е. Гамбурд – серия этюдов Москвы военного времени, впервые полностью представленная на этой выставке.

История создания серии такова. Весной 1943–44 гг. Моисея и Евгению пригласили в столицу в составе делегации деятелей искусства на празднование четырехлетия образования Молдавской республики. Их поселили рядом с Кремлем в знаменитой гостинице «Москва», из окон которой открывалась панорама города с высоты птичьего полета. Этот ракурс присутствует почти во всех композициях Гамбурд, создавая даже в небольших альбомных листах ощущение монументальности формы. По художественной манере московские этюды напоминают постимпрессионистические виды Парижа Альбера Марке. Как и у французского художника, ее урбанистические пейзажи выразительны своей декоративностью, которая создается ритмом обобщенных цветовых пятен и линий, упрощенностью форм, подчиненных цвету. При этом легко узнаются характерно московские архитектурные акценты: белоколонный портик Большого театра, краснокирпичный куб здания Исторического музея, увенчанный звездой силуэт кремлевской башни. В 2004 г. гостиница «Москва» была снесена, что добавило этой серии историческую ценность.

На выставке также представлена работа Е. Гамбурд как художника по костюмам в первом фильме режиссера Сергея Параджанова «Андриеш» (1954). Интерес к театральному дизайну у Евгении проявился еще во время учебы в художественном училище под влиянием ее учителя Августа Бальера (August Baillyre, 1879–1961), главного сценографа кишиневского Национального театра в 20-е годы прошлого века. Впоследствии Е. Гамбурд стала признанным мастером сценического национального молдавского костюма.

יבגניה גמבורד, מתווה לתלבושת מולדבית לאומית
ארכיון מרים גמבורד, תל אביב

Евгения Гамбурд. Эскиз молдавского
национального костюма
Архив Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Eugenia Gamburd. Study for the Moldavian
National Costume
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

תמונה מתוך הסרט אנדרייש של סרגיי פרג'אנוב, (1954)
הארכיון הלאומי של רפובליקה מולדובה, קישינב

Кадр из фильма «Андриеш» С. Параджанова.
Национальный архив республики Молдова.
Кишинев

Still from the film *Andruesh*. National Archive
of the Republic of Moldova, Chisinau

⁶ Критика на юбилейную республиканскую выставку к пятилетию МССР осенью 1945 г. // Ludmila Toma, "Eugenia Gamburd", Israel, 2007, 51, 56. [English, Moldavian, Russian]

מושה גמבורד
דיוקן כפול של אשת האמן, 1938
פחם על נייר, 33X46
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Двойной портрет жены. 1938
Бумага, уголь. 33X46
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Double Portrait of the Artist's Wife, 1938
Charcoal on paper, 33X46
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

Фильм Параджанова, запрещенный к показу в СССР в течение сорока лет, был снят по одноименной молдавской сказке Емилиана Букова о юном пастухе Андриеше, мечтавшем стать гайдуком, о волшебной свирели, которую ему подарил богатырь Вайнован, и борьбе со злым волшебником Черным Вихрем, превращавшем живых людей в каменные изваяния. Художница воссоздала в картине национальную одежду, как отмечает Л. Тома, «в живописно-пластической характерности – в ритмике танца, в живых сюжетных сценах»⁷. Ей повезло работать с режиссером, для которого важнее было визуальное, а не нарративное решение фильма. Фольклорные костюмы, декорации, колоритные актерские типажи и музыка составляли сложный звукоизобразительный коллаж. Одной из наиболее выразительных героинь фильма была слепая пряжа, возникшая, как считается, не без влияния подобного образа в живописных полотнах М. Гамбурда⁸.

Жизнь Моисея Гамбурда завершилась трагически. 14 июля 1954 года, через несколько месяцев после персональной выставки в Национальном музее в Кишиневе, он покончил с собой. Евгения Гамбурд умерла через год. Как пишет их дочь, «отец откажется от предложенной властями игры и наложит на себя руки, и маму, любившую его, затащит за собой в смерть»⁹.

⁷ Ludmila Toma, op. cit., 59.

⁸ См.: Ludmila Toma, op. cit., 60.

⁹ Мириам Гамбурд. Цит. соч. <http://www.dorledor.info/node/7553>

יבגניה גמבורד
מראה מלון מטרופול, מתוך הסדרה "מוסקבה", פברואר 1944
גואש על קרטון, 20,1X29,7
אוסף מיכאל גרובמן, תל אביב

Евгения Гамбурд
Вид на гостиницу «Метрополь»
Из серии «Москва». Февраль 1944
Картон, гуашь. 20,1X29,7
Собр. Михаила Гробмана. Тель-Авив

Eugenia Gamburd
View of the Hotel Metropol
From the series "Moscow," February 1944
Gouache on cardboard, 20.1 X29.7
Collection of Michael Grobman, Tel Aviv

משה גמבורד עם חברו בתערוכה, בוקרשט, 1936-1937
ארכיון מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург с другом на выставке.
Фото. Бухарест. 1936–1937
Архив Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd and friend at an exhibition.
Photo, Bucharest, 1937–1937
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

The “Quiet Art” of Moisey and Eugenia Gamburd

Paintings and Drawings, 1920s – 1950s

Moisey (Max) Gamburd (1903–1954), one of the leading artists of the classic Moldavian art tradition, and his wife Eugenia (née Goldenberg, 1913–1956), a talented painter as well as theater and film artist, were born in Bessarabia (which became Moldova after its annexation by the Soviet Union in 1940). Moisey and Eugenia first studied drawing and painting at the Chisinau School of Arts. Moisey continued his training at the Royal Academy of Fine Arts in Brussels (1925–1930), where he studied under the Belgian Symbolist painter Constant Montald (1862–1944). Eugenia completed her education at the Academy of Arts in Bucharest (1934–1936), where she was taught by the distinguished Romanian post-Impressionist artist Jean Alexandru Steriadi (1880–1956).

Works by Moisey and Eugenia were exhibited in art galleries and museums in Chisinau and Bucharest. In 1993, the National Art Museum of Moldova organized a retrospective of works by Moisey Gamburd on the occasion of his 90th birthday, and in 2003 the National Art Museum of Moldova held a joint retrospective of the work of Moisey and Eugenia Gamburd. In 1984, Moisey Gamburd’s drawings were exhibited at the Nora Gallery in Jerusalem. The art critic Meir Ronen wrote that Gamburd’s drawings “are positively breathtaking” and “show him to be a veritable master in the modern academic tradition, a master of depiction of character and volumetric monumentality.”¹

Works by Moisey and Eugenia Gamburd are in the collections of the National Art Museum of Moldova and the National Archive of Moldova in Chisinau, the National Art Museum of Romania in Bucharest, the State Tretyakov Gallery in Moscow and in private collections around the world.

The exhibition at the Maria and Michael Zetlin Museum of Russian Art presents mainly the chamber works by Moisey and Eugenia Gamburd from the second half of the 1920s up to the early 1950s from the collection of Miriam Gamburd, the artists’ daughter and recognized Israeli sculptor, as well as from the collection of Michael Grobman and other private Israeli collections.

Among Moisey Gamburd’s works are drawings of nudes from his early Belgian period and paintings and graphic portraits of relatives and friends, including well-known figures of Moldavian culture. Eugenia Gamburd’s works include her best series of studies of Moscow (1943–1944), as well as

¹Meir Ronnen, “A Lost Master,” *Jerusalem Post*, November 30, 1984.

post-war rural landscapes of Moldavia and fragments of the film *Andriesh* (1954) by the famous director Sergei Parajanov, for which Eugenia was the costume designer.

Most of the drawings and paintings by Moisey and Eugenia Gamburd in the exhibition can be categorized as “quiet art.” This informal trend emerged in the early 1930s in Stalinist visual culture, which was not homogeneous as is traditionally assumed. It included chamber works that were free of any specific ideology and dealt exclusively with aesthetic aspects as opposed to the pompous “baroque and neo-classicism of totalitarianism.” Stylistically, however, it remained firmly within the framework of Realism, since under the strict rules of censorship, even the slightest deformation of the image, the introduction of elements of primitivism, sketchiness or decorativeness, was cause enough to accuse the artist of “ignoring the traditions of realistic art.” With the passing of time, the chamber pieces of Moisey and Eugenia Gamburd have become the most interesting works from among their respective oeuvres.

תערוכת יחיד של משה גמבורד בקישינב, 1934
ארכיון של מרים גמבורד, תל אביב

Персональная выставка
Моисея Гамбурда в Кишиневе. 1934
Архив Мириам Гамбурд, Тель-Авив

Moisey Gamburd Solo Exhibition
in Chisinau, 1934
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

משה גמבורד
מרים עם סבתא, 1952-1953
גרפיט על נייר, 19.5X14
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Мирям с бабушкой. 1952-1953
Бумага, графитный карандаш. 19,5X14,7
Собр. Мирям Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Miriam with Grandmother, 1952-1953
Graphite on paper, 19.5X14.7
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
אימהות. יבנה עם מרים, 1948
גרפיט על נייר, 19.5X14
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Материнство. Евгения с Мирям на руках. 1948
Бумага, графитный карандаш. 19,5X14
Собр. Мирям Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Motherhood, Eugenia with Miriam, 1948
Graphite on paper, 19.5X14
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של הפסנתרנית טטיאנה דומיטресקו (קליימן), 1935-1937
פחם על נייר, 30X23
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Портрет пианистки Татьяны Думитреску (Клейман)
1935-1937
Бумага, уголь. 30X23
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Pianist Tatiana Dumitresku (Kleiman), 1935-1937
Charcoal on paper, 30X23
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של גיס האמן, שורץ הרין יעקב גולדנברג, שנות ה-1940
גרפיט על נייר, 19.5X14.3
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Портрет тестя художника, адвоката Якова Гольденберга. 1940-е
Бумага, графитный карандаш. 19,5 X14,3
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Portrait of Artist's Father-in-Law, the Lawyer Yakov Goldenberg, 1940s
Graphite on paper, 19.5 X14.3
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
העיתונאית אסתר קורץ, סוף שנות ה-1930
פחם על נייר, 25X20.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Журналистка Эсфирь Курц
Кон. 1930-х
Бумага, уголь. 25X20,5
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
The Journalist Esther Kurtz
end of the 1930s
Charcoal on paper, 25X20.5
Collection of Miriam Gamburd,
Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של אסתר קורץ, 1952-1953
שמן על בד, 60X50
אוסף פרטי, נתניה

Моисей Гамбург
Портрет Эсфири Курц
1952-1953
Холст, масло. 60X50
Частн. собрание. Нетания

Moisey Gamburd
Portrait of Esther Kurtz,
1952-1953
Oil on canvas, 60X50
Private collection, Netanya

יותר מההתייחסות לעלילה. תלבושות פולקלוריסטיות, תפאורות, דמויות שחקנים ססגוניות ומוזיקה יצרו קולאז' מורכב של צלילים ותמונות. אחת מגיבורות הסרט המרשימות ביותר היא טווה עיוורת, שדמותה מושפעת, כך נהוג להניח, מבדי הציור של משה גמבורד, שמוצגת בהם דמות דומה.¹¹

חייו של משה גמבורד הסתיימו בצורה טרגית. ב-14 ביולי 1954, כמה חודשים אחרי תערוכת יחיד שלו במוזיאון הלאומי בקייב, הוא שלח יד בנפשו. יבגניה גמבורד מתה כעבור שנה. כמו שכותבת בתם, "האב יסרב לשחק את התפקיד שהשלטונות הציעו לו ויטרוף את נפשו בכפו, וגם את אבא, שאהבה אותו, ימשיך אחריו אל תוך המוות".¹²

11 ראו: Ludmila Toma, שם, עמ' 60.

12 מרים גמבורד, 7553/node/7553. <http://www.dorledor.info/>

משה גמבורד
דיוקן של הכנר אוסקר דאין, 1948
גרפיט על נייר, 17X13.2
אוסף מיכאל גרובמן, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет скрипача О. Дайна. 1948
Бумага, графитный карандаш. 17X13.2
Собр. Михаила Гробмана. Тель-Авив

Moisey Gamburd
The Violinist Oscar Dain, 1948
Graphite on paper, 17X13.2
Collection of Michael Grobman, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן הזמרת מריה טוטוק, 1948
גרפיט על נייר, 18.7X13
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет певицы Марии Тоток. 1948
Бумага, графитный карандаш. 18,7X13
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
The Singer Maria Totok, 1948
Graphite on paper, 18.7X13
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של ליובוב ג'נין, 1950
שמן על בד, 96X64.5
אוסף פרטי, ראשון לציון

Моисей Гамбург
Портрет Любови Жениной, 1950
Холст, масло. 96X64,5
Частн. собрание. Ришон ле-Цион

Moisey Gamburd
Portrait of Lubov Jenina, 1950
Oil on canvas, 96X64.5
Private collection, Rishon Le-Zion

משה גמבורד בסטודיו שלו, 1951, הארכיון הלאומי של
רפובליקה מולדובה, קישינב

Моисей Гамбурд в своей мастерской
1951. Национальный архив республики
Молдова. Кишинев

Moisey Gamburd in his studio, 1951
National Archive of the Republic of Moldova,
Chisinau

משה גמבורד בסטודיו שלו 1948-1949, הארכיון הלאומי
של רפובליקה מולדובה, קישינב

Моисей Гамбурд в своей мастерской
1948-1949. Национальный архив республики
Молдова. Кишинев

Moisey Gamburd in his studio, 1948-1949,
National Archive of the Republic of Moldova,
Chisinau

המורה שלה, אוגוסט באליאר [Bailayre] (1879-1961), הסצנוגרף הראשי של התיאטרון הלאומי בקישינב בשנות ה-20 של המאה ה-20. בהמשך זכתה יבגניה גמבורד להכרה כאמנית הלאומית המולדבית של עיצוב תלבושות הבמה. סרטו של פרג'אנוב, שנאסר להקרנה בברית המועצות במשך 40 שנה, נעשה על פי מעשייה מולדבית של יְמִלְיָאן בוקוב [Bookov] בעלת אותו שם, המספרת על נער רועה צאן, אנדרייש, שחלם להיות גיידוק,⁹ על חליל הקסם שנתן לו במתנה נְאִינְוֶן אִישׁ החיל האגדי ועל מאבקו נגד המכשף הרע, שחור-סער, שהפך אנשים חיים לגולמי אבן. כמו שמציינת לודמילה תומא, הציירת שחזרה בסרט את התלבושת הלאומית "על מאפייניה הציוריים-הפלסטיים – במקצב הריקוד, בסצנות העלילה החיות".¹⁰ התמוזל מולה של גמבורד לעבוד עם במאי, שההתייחסות לצד החזותי של הסרט הייתה חשובה בעיניו

9 מורד הלוחם למען שחרור עמו מעול השלטון התורכי.

10 ראו: Ludmila Toma, שם, עמ' 59.

משה גמבורד
ילדה עם כד, 1946
שמן על בד, 60.5X57
אוסף פרטי, ראשון לציון

Моисей Гамбург
Девочка с кувшином, 1946
Холст, масло, 60,5X57
Частн. собрание. Рижон ле-Цион

Moisey Gamburg
Girl with Jug, 1946
Oil on canvas, 60.5X57
Private collection, Rishon Le-Zion

משה גמבורד
איכרה שוכנת, שנות ה-1930
פחם על נייר, 22X28
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Лежащая крестьянка. 1930-е
Бумага, уголь. 22X28
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Resting Peasant Girl, 1930s
Charcoal on paper, 22X28
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
בשדה (גרסה הראשונה), 1946
שמן על בד, 74X61
אוסף פרטי, ראשון לציון

Моисей Гамбург
В поле (первый вариант). 1946
Холст, масло. 74X61
Частн. собрание. Ришон ле-Цион

Moisey Gamburd
In the Meadow (first version), 1946
Oil on canvas, 74X61
Private collection, Rishon Le-Zion

ואלה תולדות יצירת הסדרה "מוסקבה". באביב 1943 הוזמנו משה ויבגניה לעיר הבירה, כחלק ממשלחת של פעילי אמנות, לחגיגת ארבע שנים להיווסדה של הרפובליקה המולדבית. שיכנו אותם ליד הקרמלין, בבית המלון המפורסם "מוסקבה", שמחלונותיו נשקף מראה העיר כמו ממועף ציפור. נקודת המבט הזאת נוכחת כמעט בכל הקומפוזיציות של גמבורד, והיא יוצרת את תחושת המונומנטליות של הצורה, אפילו בדפי האלבום הקטנים. בסגנונם האמנותי האטיודים המוסקבאיים מזכירים את הנופים הפוסט-אימפרסיוניסטיים של פריז מאת אלבר מארק [Marquet]. כמו עבודות של הצייר הצרפתי, גם ציורי הנוף האורבניים של גמבורד ניחנו בעושר הבעה בזכות הדקורטיביות שלהם, הנוצרת על ידי המקצב של קווים וכתמים צבע המוצגים בהכללה, ועל ידי פישוט הצורות המוכפפות לצבע. עם זאת, אפשר בקלות לזהות את המאפיינים האדריכליים הטיפוסיים למוסקבה: האכסדרה של תיאטרון בולשוי על עמודיה הלבנים, המעוין של בניין המוזיאון להיסטוריה על לבניו האדומות, מתארי מגדל הקרמלין המעוטר בכוכב מחומש. בשנת 2004 נהרס בית המלון, דבר שהוסיף לסדרה ערך היסטורי.

בתערוכה מוצגת גם עבודתה של יבגניה גמבורד כמעצבת תלבושות לסרטו הראשון של הבמאי המפורסם סרגיי פֶּרְגֶ'אנוב [Parajanov], אֶנְדֶּרֶ'יִשׁ (1954). יבגניה גילתה עניין בעיצוב תיאטרלי עוד בזמן לימודיה בבית הספר לאמנות, בהשפעת

משה גמבורד
נערה עם זר חמניות, 1946
שמן על בד, 87X60
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Девочка с подсолнухами. 1946
Холст, масло. 87X60
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburg
Girl with Sunflower, 1946
Oil on canvas, 87X60
Collection of Miriam Gamburg, Tel Aviv

▶▶
משה גמבורד
דושה עם חליל, שנות ה-1930
פחם על נייר, 26X19
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Пастух со свирелью. 1930-e
Бумага, уголь. 26X19
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Shepherd with a Reed Pipe, 1930s
Charcoal on paper, 26X19
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

▶
משה גמבורד
ילד עם מקל, שנות ה-1940
פחם על נייר, 31X17
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Мальчик с палкой. 1930-e
Бумага, уголь. 31X17
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Boy with a Stick, 1930s
Charcoal on paper, 31X17
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

יבגניה גמבורד

שלא כבעלה, יבגניה גמבורד נהתה אחרי הז'אנר של ציורי נוף. העבודות שלה לא הוערכו כראוי בזמנן. הביקורת המולדבית גינתה את הציירת בגלל "מטען פורמליסטי" רב מדי ובגלל "הנהייה אחר פרשנות דקורטיבית, ואפילו מופשטת במקצת, של הטבע", וראתה בכך את "חסרונה העיקרי".⁷ ועם זאת, דווקא היצירות השקטות האלה עמדו במבחן הזמן, שהפך את ה"חסרונות" למעלות. ביניהן נמצאת אחת העבודות הטובות ביותר של יבגניה גמבורד – סדרת אטיודים אורבניים של מוסקבה מתקופת המלחמה, המוצגת לראשונה במלואה בתערוכה זו.⁸

7 ביקורת על תערוכת היובל לרגל מלאת חמש שנים לרפובליקה המולדבית הסובייטית הסוציאליסטית, בסתיו 1945. מצוטט על פי: Ludmila Toma, Eugenia Gamburd, Israel, 2007, pp. 56, 51 [eng., moldavian, rus.]

8 חלק מהעבודות הוצגו במוסקבה בתערוכה של רפובליקות, אזורים ומחוזות ב-1944. ראו: Ludmila Toma, שם, עמ' 47.

משה גמבורד
דיוקן אשתו של האמן, 1937-1938
עיפרון רך על נייר, 15.5X11
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет жены художника. 1937-1938
Бумага, мягкий карандаш. 15,5X11
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Portrait of the Artist's Wife, 1937-1938
Soft pencil on paper, 15.5X11
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

דמות האישה הצעירה, "האלגנטית ללא דופי", "מזוככת" מכל מה שהוא מקרי וחולף. מבחינה טיפולוגית, העבודה מזכירה דיוקנאות מתקופת הרנסנס המוקדמת, שהמודל מוצגת בהם על רקע נייטרלי, עד החזה, בהפניית גוף של שלושה רבעים לכיוון הצופה. הצייר מציג את טבעיות היציבה, החוברים לעידון ולאופוק אופייה של המודל. אחרי המלחמה, עם כינון השלטון הסובייטי, חויבו הציירים המולדבים לעבוד על פי דגמי האמנות הריאליסטית של הפְּרֶדְוויץ'ניקי ("הנודדים") מהמחצית השנייה של המאה ה-19. בסגנון זה צוירו עבודותיו של משה גמבורד מהמחצית השנייה של שנות ה-40 ועד תחילת שנות ה-50: ילדה עם כד, נערה עם זר חמניות, בשדה (כולן מ-1946), מרגריטה (1948), דיוקן של ליובוֹב ז'ניה (1950). בקבוצה הזאת בולט דיוקן של אסתר קורץ (1952-1953), שיש בו מאופי האטיוד – בסגנון הציור החופשי, הקליל-האימפרסיוניסטי שלו, בפְּלֶטָה הבהירה והשמשית של צבעיו, בתחושת היותו של הרגע חולף ופתוח ובמין הלך רוח אביבי. יש להניח, שבחירת השפה האמנותית הלמה את אופייה של אסתר קורץ.

משה גמבורד עם בתו מרים, קישינב, 1953,
ארכיון מרים גמבורד, תל אביב

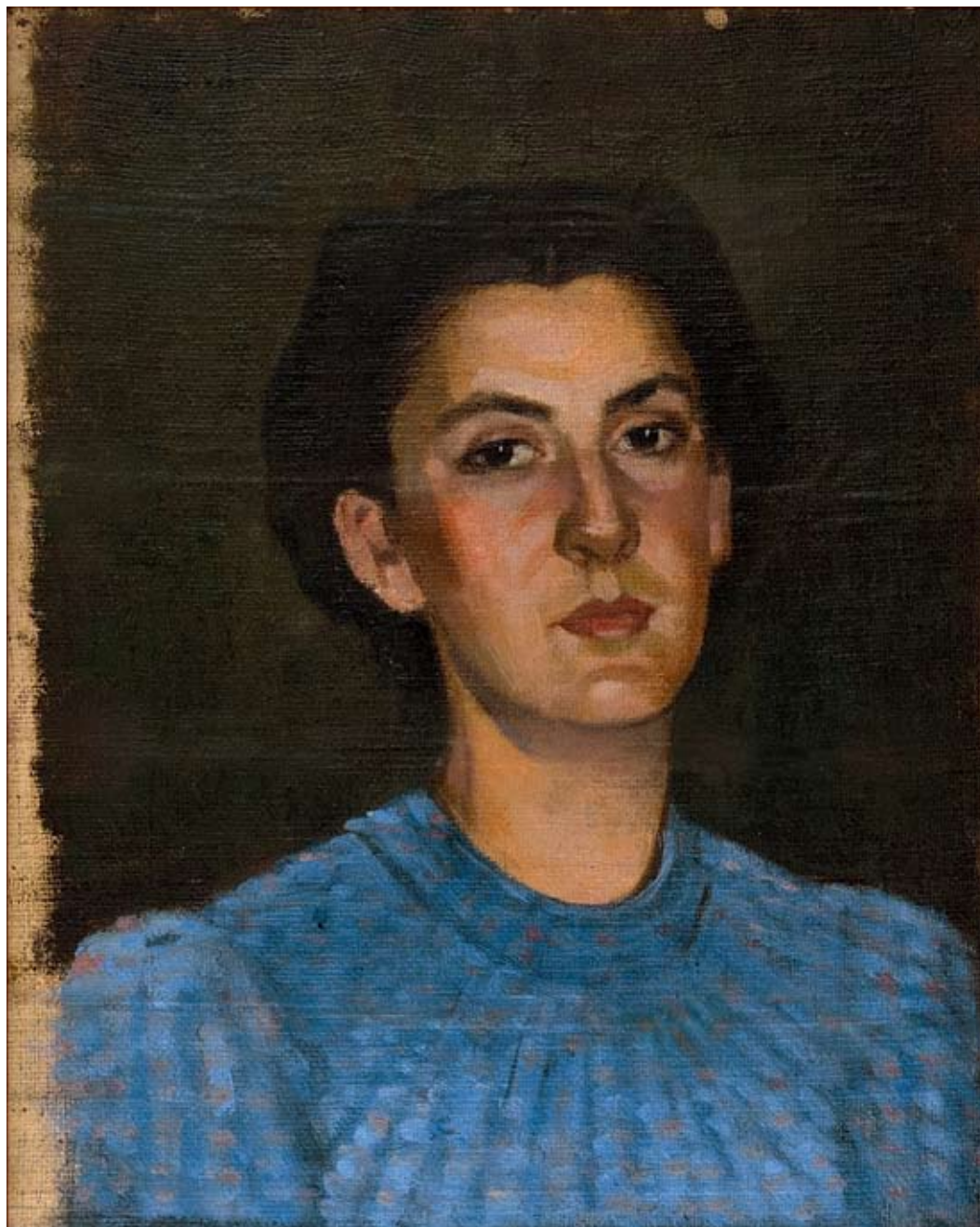
Моисей Гамбурд с дочерью Мириам
Кишинев. 1953
Архив Архив Мириам Гамбурд, Тель-Авив
Moisey Gamburd with his daughter Miriam,
Chisinau, 1953
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של מרים, בתו של האמן, 1953
שמן על בד, 22.2X19
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Портрет Мириам, дочери художника. 1953
Холст, масло. 22,2X19
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Portrait of the Artist's Daughter Miriam, 1953
Oil on canvas, 22.2X19
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
הפסנתרנית רגינה זילבר, 1939
פחם על נייר, 49X32
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Пianистка Регина Зильбер. 1939
Бумага, уголь. 49X32
Собр. Мириам Гамбурд. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Pianist Regina Zilber, 1939
Charcoal on paper, 49X32
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
מרגרטה, 1948
שמן על בד, 34.5X26.5
אוסף פרטי, ראשון לציון

Моисей Гамбург
Маргарита. 1948
Холст, масло. 34,5X26,5
Частн. собр. Ришон ле-Цион

Moisey Gamburd
Margarita, 1948
Oil on canvas, 34.5X26.5
Private collection, Rishon Le-Zion

משה גמבורד
ראש גבר (ככל הנראה האמן מיהיי גריקו), אטיוד, שנות
ה-1940
שמן על קרטון, 33.2X24.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Этюд мужской головы
(предпол. художник Михай Греку). 1940-е
Картон, масло. 33X24,5
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Portrait of a Man
(The Artist Mihay Grecu?), 1940s
Oil on cardboard, 33X24.5
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של הפסנתרנית רגינה זילבר, 1939
שמן על בד, 60X48
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет пианистки Регины Зильбер. 1939
Холст, масло. 60X48
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Portrait of the Pianist Regina Zilber, 1939
Oil on canvas, 60X48
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

אשתו של משה גמבורד, יבגניה, הייתה אחת המודלים הקבועים שלו. נדמה שהוא ניסה לתאר ברישומיו וביצוריו כל רגע מרגעי קיומה. אחד הדיוקנאות הטובים ביותר שלה הוא דיוקנה של יבגניה בכובע שחור (1938), שצויר בשנת חתונתם. זהו סוג של דיוקן אינטימי המבטא יחסים של אמון בין הצייר למודל. חצאי הגוונים הרכים נותנים ביטוי הן ליופיים העדין של הפנים, הן לקסמה ולנשיותה, והן לעידונה ולטבעה הנאצל של הדמות. הפנים מעוצבים בצורה מעודנת על ידי אור וצל. הניואנסים הבלתי נתפסים – סומק המבצבץ מבעד לשיזפון הלחיים, מבטן של העיניים הגדולות השחורות – מגלים את האפוק שבטבעה.

את סיפור יצירתו של הציור דיוקנה של הפסנתרנית רגינה זילבר (1939), אחותה של אשת הצייר, פסנתרנית, בוגרת האקדמיה למוזיקה בבוקרשט, מתארת מרים גמבורד באחד מסיפוריה: "היא גרה עם בעלה בצרפת ומדי שנה בשנה באה לבקר את ההורים בקיישוב. הביקור האחרון נפל על אוגוסט 1939. האחות הצעירה יבגניה (אמא שלי) ואבי הגיעו מבוקרשט, כדי לבלות איתה את החודש הזה. האחות היו צעירות ומאושרות, וכמובן לא יכלו לשער שנגזר עליהן לעולם לא להיפגש עוד. משה מיהר עם ציור הדיוקן. התקרבות המלחמה נעשתה בכל יום מוחשית יותר. כשהעבודה נשלמה, הוא הסיר את בד הציור שבקושי הספיק להתייבש מהכן, גלגל אותו ונתן במתנה לגיסתו".⁶

6 מצוטט על פי: מרים גמבורד, "אלבום משפחתי. זה קרה בקיישוב עיר מולדתי...",
<http://www.dorledor.info/node/7553>

משה גמבורד
מתוות לדיוקן אשתו של האמן במבוע שחור, 1938
פחם על נייר, 21.1X31
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Набросок к портрету жены в черной шляпе. 1938
Бумага, уголь. 31X21,1
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Sketch for the Portrait of the Artist's Wife in a Black
Hat, 1938
Charcoal on paper, 31X21.1
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
מתוות לדיוקן אשתו של האמן במבוע שחור, 1938
פחם על נייר, 18X28.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Набросок к портрету жены в черной шляпе. 1938
Бумага, уголь. 28,5X18
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Sketch for the Portrait of the Artist's Wife in a Black
Hat, 1938
Charcoal on paper, 28.5X18
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

הידיים, במבט המרוחק, השקוע פנימה. האמן מעביר את הייצוג לרמה סימבולית באמצעות הצגה מוכללת של הגוונים והצבעים וכן על ידי השטחת הדמויות, תוך סילוק פרטים ז'אנריים ואתנוגרפיים. התערוכה במוזיאון לאמנות רוסית ע"ש צטלין מגלה את משה גמבורד כאמן ז'אנר הרישום וציור הדיוקנאות. הוא תיעד גלריה שלמה של נציגים ידועים מקרב האינטליגנציה המולדבית היוצרת. כולם היו חברים של משפחת גמבורד. ביניהם – העיתונאית אסתר קורץ, המשורר ליוויאו דליאנו,³ הצייר מיכאי גרקו, הזמרת מאריה טוטוק,⁴ הכנר אוסקר דין,⁵ הפסנתרנית טטיאנה דומיטרכסו (קליימן). חלק מהדיוקנאות הם רישומים חטופים בלבד, כעין אימפרוביזציה. הם מצטיינים ב"נשימה קלה" של ביצוע, באי-מוגמרות מודעת ובה-בעת בעומק ובמידת הכללה, שעושה את הרישומים טיפוסיים לתקופה.

3 ליוויאו דליאנו (דליאנו הוא שם בדוי; השם האמיתי - ליפה סמואילוביץ-קלימן; 1911-1967), משורר מולדבי ורומני. עד 1940 עבד בבוקרשט. ייסד כתב עת משל, Prospect, אחד הפרסומים המודרניסטיים הראשונים ברומניה. קלאסיקון של הספרות המולדבית שלאחר המלחמה.

4 מאריה טוטוק (1922-?), סיימה את לימודיה באקדמיה למוזיקה בלנינגרד ב-1950, תלמידתה של ס. ו. אקוימבה.

5 אוסקר דין (1912-1984), כנר ומוזיקאי, למד בבריסל, בפראג, בפריז, בקייב ובבוקרשט, התמחה אצל אלפרד דיבואה וג'ורג'ה אנסקו. זכה לפרסום בזכות נגינתו המהירה כסולן בתזמורת ג'ז מולדבית, ובתור כינור ראשון בתזמורת הפילהרמונית המולדבית.

מישה גמבורד
דיוקן אשתו של האמן, 1938
שמן על בד, 53X38
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет жены в черной шляпе. 1938
Холст, масло. 53X38
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburg
Portrait of the Artist's Wife in a Black Hat, 1938
Oil on canvas, 53X38
Collection of Miriam Gamburg, Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן של אסתר קורץ עם בנה,
אמצע שנות ה-1940
פחם על נייר, 27.5X25
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет Эсфири Курц с сыном. Сер. 1940-х
Бумага, уголь. 27,5X25
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
The Journalist Esther Kurtz with her Son, middle
of the 1940s
Charcoal on paper, 27.5X25
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

הרמזים לציור ולגרפיקה הולנדיים, גרמניים ובלגיים קיבלו ביטוי גם בדיוקנאות האקספרסיביים, הכמעט פיסוליים, של האב והאם בפחם, אשר צוירו באמצע שנות ה-30, כבר אחרי שמושה גמבורד סיים את לימודיו באקדמיה, ובציור משפחה (גרסה ראשונית) – אחת הקומפוזיציות הפיגורטיביות הלא רבות של גמבורד, שהשתמרו מלפני המלחמה. לעבודה הלא גדולה בממדיה יש תכונות של ציור מונומנטלי. במוטיב של העבודה כשלעצמו ישנה קונוטציה לארכיטיפ "המשפחה הקדושה". דמות האם עם העולל מזכירה את האיקונוגרפיה של המדונה: בסוג הלבוש, בתנוחה – הרכנת הראש הרכה ומחנות

משה גמבורד
דיוקן אביו של האמן, 1935-1937 בקירוב
פחם על נייר, 19.4X14.3
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Портрет отца
1935-1937
Бумага, уголь. 19,4X14,3
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Portrait of the Artist's Father
1935-1937
Charcoal on paper, 19.4X14.3
Collection of Miriam Gamburd,
Tel Aviv

משה גמבורד
דיוקן כפול של האם של האמן, 1935-1937
פחם על נייר, 9.5X11.5 כ"א
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Двойной портрет матери
1937-1935
Бумага, уголь. Оба 19,6X15
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Double Portrait of the Artist's Mother, 1935-1937
Charcoal on paper, each 19.6X15
,Collection of Miriam Gamburd
Tel Aviv

משה גמבורד

רישומים הם חלק ניכר מתצוגת העבודות של משה גמבורד. הם מעניינים כביטוי לתהליך, להולדתו ולהתפתחותו של רעיון, ומתעדים את התנועה הספונטנית של מחשבת הצייר. בתערוכה מוצגות עבודות של גמבורד מהתקופה הבלגית, במחצית השנייה של שנות ה-20, שהשתמרו בנס בתיק קרטון שהשאיר האמן בזמן המלחמה אצל מכריו בקיינב. באקדמיה בבריסל עבר גמבורד דרך כל שלבי שיטת הרישום האקדמית: העתקת יצירות של אמני העבר, רישום של פסלים ושל העתקי פסלים, ולבסוף, אטיודים של מודלים בעירום. אַדמוֹן דֶלְקְלוֹז [Delescluz], מעצב תיאטרון ואמן תחרית, שלמד עם גמבורד, הנציח את גמבורד בשיעור רישום מודלים בעירום בסטודיו האקדמי, בשני רישומים הומוריסטיים מ-1926. גמבורד נהה אחרי רישום "מתוך צורה פנימית" ועיצב נפחים כמו פֶּסֶל. הוא השתמש בפחם ובעיפרון גרפיט רך, שגלומות בהם אפשרויות של קו רחב ורך, אשר ניחן באופי פלסטי המקנה נפח. לרישומים של מודלים בעירום נמצא לאחר זמן שימוש ביצירותיו. כמו שמציינת לודמילה תומא, מחברת המונוגרפיה על גמבורד, "רישום ופלסטיקה יישארו לעולם הרכיבים החשובים ביותר בשיטתו האמנותית"².

2 Ludmila Toma, Moisey Gamburd, Tel Aviv: Kal Press, 1998, p. 147 [engl., moldavian, rus.]

משה גמבורד
אישה עירומה, 1925-1928
פחם על נייר, 42X32
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Обнаженная модель. 1925-1928
Бумага, уголь. 42X32
Собр. Мириам Гамбург, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Nude, 1925-1928
Charcoal on paper, 42X32
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
אישה עירומה, 1925
פחם על נייר, 30.7X20.7
אוסף מיכאל גרובמן, תל אביב

Моисей Гамбург
Обнаженная модель. 1925
Бумага, уголь. 30,7X20,7
Собр. Михаила Гробмана, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Nude, 1925
Charcoal on paper, 30.7X20.7
Collection of Michael Grobman, Tel Aviv

מושה גמבורד
אישה עירומה, 1925-1928
פחם על נייר, 41X31
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Обнаженная модель. 1925-1928
Бумага, уголь. 41X31
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Nude, 1925-1928
Charcoal on paper, 41X31
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

מושה גמבורד
אישה עירומה, 1925-1928
פחם על נייר, 48X29
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург
Обнаженная модель. 1925-1928
Бумага, уголь. 48X29
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd
Nude, 1925-1928
Charcoal on paper, 48X29
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

את עבודותיו וכדי לשרוד, משה נאלץ להתפשר וליצור ציורים בהזמנה, ורק ברישומים ובציורים "שלא להצגה" היה יכול לבטא את עצמו בחופשיות. ככל הנראה, פיצול זה היה אחת הסיבות לסופו הטרגי. גם ליבגניה לא הייתה אפשרות לממש בחופשיות את רעיונותיה היצירתיים, והציורים שלה לא זכו להכרה רשמית בימי חייה.

את רוב הציורים והרישומים של שני האמנים המוצגים בתערוכה אפשר לשייך למגמת "האמנות השקטה". המגמה הלא רשמית הזאת הופיעה עוד בתחילת שנות ה-30 בתרבות החזותית של תקופת סטאלין, שלא הייתה הומוגנית, כמו שמקובל לחשוב באופן מסורתי. לקטגוריה של "האמנות השקטה" השתייכו עבודות קאמריות "נטולות אידיאולוגיה", שהתייחסו לעקרונות אסתטיים גרידא וייצגו משקל-נגד לצורות הפומפוזיות של "הבארוק והניאו-קלאסיציזם של הטוטליטריזם". מבחינה סגנונית הן נשארו במסגרת הריאליזם, אולם בגלל הצנזורה החמורה שהטילה האמנות של הסוציאליזם הריאליסטי, כל עיוות מזערי של הציור, מרכיבים של פרימיטיביזם, אופי המזכיר אטיוד, דקורטיביות – כל אחד מאלה יכול לשמש עילה להאשמת הציירים ב"פורמליזם" ו"בהתעלמות ממסורות האמנות הריאליסטית". כיום, בחלוף הזמן, דווקא העבודות הקאמריות ביצירתם של שני האמנים מצטיירות כמעניינות ביותר מבחינה אמנותית.

משה גמבורד
רישום הנכה בעקבות "תפילה לפני הארוחה" של ז'אן בטיסט-סימאון שארדן
בריסל, 1925
גרפיט על נייר, 31X17.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Учебный рисунок с картины Ж.-Б. Шардена
«Молитва перед трапезой». Брюссель, 1925
Бумага, графит. 31X17,5
Собр. Мириам Гамбурд, Тель-Авив
Moisey Gamburd
Drawing exercise, after J.-B. Chardin's
"Le Bénédicité" ("Grace before a Meal"), Brussels, 1925
Graphite on paper, 31X17.5
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד
אישה עירומה, 1925-1928
פחם על נייר, 29.7X41.5
אוסף מרים גמבורד, תל אביב
Моисей Гамбурд
Обнаженная модель. 1925-1928
Бумага, уголь. 29,7X41,5
Собр. Мириам Гамбурд, Тель-Авив
Moisey Gamburd
Nude, 1925-1928
Charcoal on paper, 29.7X41.5
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

מושה גמבורד
משפחה, 1937
שמן על בד, 40X34
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбурд
Семья, 1937
Холст, масло, 40X34
Собр. Мириам Гамбурд, Тель-Авив

Moisey Gamburd
Family, 1937
Oil on canvas, 40X34
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

"האמנות השקטה" של משה גמבורד ויבגניה גמבורד

ציורים ורישומים משנות ה-1920 עד שנות ה-1950

לסיה וויסקון

מבוא

משה (מויסיי, מקס) גמבורד (1903-1954), אחד הציירים המובילים מן האסכולה האקדמית וקלאסיקון של האמנות המולדבית, ואשתו יבגניה גמבורד (גולדנברג בשם נעוריה; 1913-1956), ציירת מוכשרת, מעצבת תלבושות לתיאטרון ולקולנוע, ילידי בסרביה (שמה של מולדובה לפני סיפוחה לברית המועצות ב-1940) - למדו שניהם את יסודות הרישום והציור בבית הספר לאמנות בקיישינב. משה המשיך את לימודיו באקדמיה המלכותית לאמנויות יפות בבריסל (1925-1929), בקורס של הצייר הבלגי הסימבוליסט קונסטאן מונטלד [Montald] (1862-1944), מורהו של רנה מגריט [Magritte], יבגניה השלימה את השכלתה באקדמיה לאמנויות בבוקרשט (1934-1936), אצל הצייר הרומני הנודע מהזרם הפוסט-אימפרסיוניסטי, ז'אן אלכסנדרו סטריאדי [Steriadi] (1880-1956), שהשפיע השפעה ניכרת על התפתחות שפת הציור של תלמידתו.

עם סיום הלימודים באקדמיה, משה ויבגניה ביקרו שניהם בצרפת. בשנים 1929 ו-1935, ביקר משה בפלשתינה (כמה מהעבודות שנוצרו שם כלולות היום באוסף הגלריה הממלכתית ע"ש טרטיאקוב במוסקבה). הם התחתנו ב-1938 בבוקרשט. בקיץ 1940, אחרי סיפוחה של בסרביה על ידי ברית המועצות, חזרו בני הזוג גמבורד למולדתם, לקיישינב. משה התחיל ללמד בבית הספר לאמנות של הרפובליקה המולדבית והיה ממקימי איגוד ציירי מולדובה, שיבגניה הצטרפה אליו גם היא.

עבודותיהם הוצגו בסלונים לאמנויות של האגודה הבסרבית לאמנויות יפות בקיישינב ובתערוכות הסלון הרשמי בבוקרשט. תערוכות יחיד של משה התקיימו בשנים 1934, 1940 ו-1954 בקיישינב ובבוקרשט. ב-1993 התקיימה תערוכה רטרופספקטיבית לציון 90 שנה להולדתו של הצייר במוזיאון הלאומי לאמנות של מולדובה, וכעבור עשר שנים, ב-2003, התקיימה באותו מקום תערוכה רטרופספקטיבית משותפת של משה ויבגניה גמבורד. ב-1984 הוצגו ציוריו של משה גמבורד בגלריה נורה הירושלמית, והמבקר מאיר רונן כתב כי "עבודותיו [...] רישומים עוצרי נשימה בעליל"¹. ואמן האמנות המונומנטלית [...]

יצירותיהם של משה ויבגניה גמבורד שמורות באוסף המוזיאון הלאומי לאמנות מולדובה ובארכיון הלאומי של מולדובה בקיישינב, במוזיאון הלאומי לאמנות רומניה בבוקרשט, בגלריה הממלכתית על שם טרטיאקוב במוסקבה ובאוספים פרטיים במדינות שונות בעולם. בתערוכה במוזיאון לאמנות רוסית ע"ש צטלין מוצגת בעיקר היצירה הקאמרית של משה ויבגניה גמבורד: ציורים ורישומים מהמחצית השנייה של שנות ה-20 ועד תחילת שנות ה-50 של המאה ה-20, מתוך האוסף של בתם, מרים גמבורד, פסלת ישראלית ידועה, וכן מתוך האוסף של מיכאל גרובמן, הצייר הידוע והאספן, ומואספים פרטיים ישראלים אחרים.

עד מלחמת העולם השנייה חיו יבגניה ומשה גמבורד בין קיישינב לבוקרשט, ויצירתם הייתה חלק מהתרבות האירופית. אחרי סיפוח בסרביה הם מצאו עצמם מאחורי "מסך הברזל" הסובייטי, שבו המדינה הייתה מזמין העבודות היחיד. כדי להציג

משה גמבורד ויבגניה גמבורד, בוקרשט, 1937,
ארכיון של מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург и Евгения Гамбург
Бухарест. 1937
Архив Мириам Гамбург, Тель-Авив

Eugenia Gamburd and Moisey Gamburd.
Bucharest, 1937,
Miriam Gamburd Archive, Tel Aviv

אדמון דלקלוז
שני רישומים עם מקס (מויסיי) גמבורד בסטודיו לרישום
של האקדמיה הממלכתית לאמנות בבריסל, 1926
פחם על נייר
משמאל: 24.8X14.4
מימין: 31.1X21
אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Эдмон Делеклюз
**Макс Гамбург во время занятий
в Королевской академии изящных искусств
в Брюсселе. 1926**
Бумага, уголь. Вниз: 24,8X14,4
Вверху: 31,1X21
Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Edmund Delescluze
**Two Drawings with Max Gamburd
at the Royal Academy of Fine Arts in Brussels, 1926**
Charcoal on paper, down: 24.8X14.4; up: 31.1X21
Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

לפעמים המקרה הוא הדבר הטוב שקורה

מאיר אהרונוסון, אביב 2014

בביקור שערכתי אצל מרים גמבורד בדירתה ברחוב אלנבי לקראת הכנת התערוכה במוזיאון לאמנות ישראלית ברמת גן דיברנו גם על דברים שאינם מתחברים ישירות לתערוכה. מעין רכילות כללית לצורך היכרות. מרים סיפרה באהבה גדולה על הוריה: משה ויבגניה גמבורד, שני אמנים שעבדו כל אחד בתחומו בארץ מוצאם, מולדובה. היא סיפרה כי אביה הוגדר כאמן לאומי בארצו. "אמן לאומי" אינו מושג מוכר פה, אבל מתברר כי במולדובה אמנים חשובים מונצחים ומוגדרים כאמנים לאומיים. מרים סיפרה כי על הבית שגרו בו הוצב שלט המציין כי "כאן גר". זוהי מחווה תרבותית מקומית שאינה לצורכי תיירות.

וכך, בדירה קטנה בתל אביב, ברחוב אפרורי שעברו מפואר, רחוק רחוק ממולדובה, התגלו לי מאגרי אמנות. מרים, אמנית עכשווית, ישראלית, ואוסף העבודות של הוריה. תוך כדי שיחה החלה מרים להוציא תצלומים וציורים של ההורים. היא הייתה מלאת גאווה ומלאת געגועים. באותו רגע, כמעט כמובן מאליו, שאלתי אם יש די חומרים לצורך תערוכה של הוריה. כן, היא השיבה בשמחה כבושה.

המוזיאון לאמנות רוסית ע"ש מריה ומיכאל צטלין נראה המקום הטבעי לתערוכה כזאת, והזמן נראה נכון. וכך נולדה התערוכה של משה ויבגניה גמבורד, שהיא השלמה היסטורית לתערוכה המתקיימת במוזיאון לאמנות ישראלית של בתם, מרים גמבורד. בתערוכה זו המוזיאון לאמנות רוסית מקיים את תפקידו, הצגת אמנות שנעשתה בברית המועצות לשעבר, ובמקביל הצגת אמנות של אמנים יוצאי אותן חבר המדינות.

בטקסט המלווה את התערוכה של מרים גמבורד כתבתי, כי כמי שגדלה בבית של אמנות, עתידה היה כמעט מוכתב מראש. רק כאשר רואים את העבודות של הוריה, מבינים שלעיתים אין ברירה הוא מצב נפלא.

זו הזדמנות להודות לעובדי המוזיאון על העבודה המתמשכת בהצגת אמנות. תודה מיוחדת ללסיה וויסקון, אוצרת התערוכה, ולעודד אברמובסקי על הסיוע. תודה מיוחדת למחזיק תיק המוזיאונים בעירייה, משה רווח, ולישראל זינגר, ראש העיר, על תמיכתם בעשייה תרבותית אמנותית ברמת גן.

מודעה בעיתון דבר, 15 בספטמבר 1935

Объявление Моисея Гамбурда в газете
«Давар». 15 сентября 1935

Advertisement of Moisey Gamburd in the
newspaper *Davar*, September 15, 1938

עיריית רמת-גן

המוזיאון לאמנות רוסית
ע"ש מריה ומיכאל צטלין

"האמנות השקטה" של משה גמבורד ויבגניה גמבורד

ציורים ורישומים משנות ה-1920 עד שנות ה-1950

פתיחה: יוני 2014

מוזיאון

אוצר ראשי ומנהל אמנותי: מאיר אהרונסון

אוצרת: לסיה וויסקון

מחלקת הדרכה: קרן דלח

מנהלה: גבי דאון

תערוכה

הקמה: לסיה וויסקון, עודד אברמובסקי

קטלוג

מחברת הקטלוג: מרים גמבורד

עיצוב והפקה: פולינה אדמוב

תרגום לעברית: דינה מרקון

עריכת טקסט בעברית: אורנה יהודיוף

הדפסה וכריכה: בית נלי מדיה

כל המידות בס"מ: רוחב x גובה

אנו מודים למרים גמבורד על שיתוף הפעולה ועל העזרה
הרבה בהוצאתה לפועל של התערוכה, וכן על העבודות
שהעמידה לרשות המוזיאון.

תודתנו נתונה גם למיכאל גרובמן, למרגריטה זינגה

ולווילדימיר גורנשטיין, ולסימון קורץ-קופצ'וב,

על העבודות שהשאילו לתערוכה.

© כל הזכויות שמורות

המוזיאון לאמנות רוסית ע"ש מריה ומיכאל צטלין, 2014

nzmuseum@yahoo.com

בשער:

משה גמבורד

דיוקן עצמי, 1937

פחם על נייר, 30.4X20.3

אוסף מרים גמבורד, תל אביב

Моисей Гамбург

Автопортрет. 1937

Бумага, уголь. 30.4X20.3

Собр. Мириам Гамбург. Тель-Авив

Moisey Gamburd

Self-portrait, 1937

Charcoal on paper, 30.4X20.3

Collection of Miriam Gamburd, Tel Aviv

משה גמבורד יבגניה גמבורד

רישומים וציורים
1920–1950

המוזיאון לאמנות רוסית ע"ש מריה ומיכאל צטלין, רמת-גן

An abstract painting of a building with a red facade and blue windows. The style is expressive and modern, with visible brushstrokes and a mix of colors including red, blue, white, and brown. The building has a central section with a white conical roof and a smaller section to the right with a dark, jagged roof. The foreground shows a blue and white structure on the left and a blue and white object on the right.

Музей русского искусства им. Марии и Михаила Цетлиных, Рамат-Ган (Израиль)

**МОИСЕЙ ГАМБУРД
ЕВГЕНИЯ ГАМБУРД**

Живопись и рисунки

**MOISEY GAMBURD
EUGENIA GAMBURD**

Paintings and Drawings

1920–1950